

Обичаји за Васкрс

Теодорова субота

У суботу прве недеље Часног поста, пада празник светог Великомученика Теодора Тирона. Тога дана се у православним домовима кува жито као за славу. Тако се слави успомена на један догађај из првих векова хришћанства. Наиме, у време римског цара Јулијана Апостате 362. године, када је било гоњење хришћана као у време Нерона, нареди овај цар да се све намирнице по цариградским пијацама и радњама попршћу крвљу од жртвених животиња, како би се хришћани оскрнавили и не би могли да се причесте. Међутим, свети Теодор Тирон јави архиепископу цариградском Евдоксију, да хришћани Цариграда не купују ништа од намирница, него да у својим домовима, те недеље кувају пшенично жито и мешају са медом, и то узимају уместо хране. Хришћани тако и ураде, и достојни се причесте у недељу Православља Као успомену на тај догађај, у овај дан, домаћице кувају жито као за славу, и служе своје укућане и госте који тога дана дођу у кућу.

Лазарева субота Врбица

Субота уочи празника Цвети (који увек падају у шесту недељу Часног поста) посвећена је успомени на васкрсење четвородневног Лазара, и на улазак Христов у Јерусалим, где су га деца свечано дочекала и поздравила.

Тада се у нашим храмовима у поподневним часовима служи вечерње богослужење, и у цркву се уносе млади врбови ластари, тек олистали. Пошто се врба освети, свештеник народу дели гранчице, и затим се врши трократни опход око храма са црквеним барјацима, рипидама и чирацима. Народ обилази око храма уз певање тропара Лазареве суботе.

Овај празник је искључиво празник деце. За тај дан мајке свечано обуку своју децу, па чак и ону најмању, од неколико месеци, доносе, свечано обучену, цркви, купују им звончиће везане на тробојку и стављају око врата. Деца се радују, трче по порти и учествују у опходу око цркве. Младе врбове гранчице се односе кућама и стављају поред иконе и кандила. Са овим даном почињу велики Васкршњи празници.

Велика недеља

Ова недеља се зове још и Страсна седмица, у којој се слави успомена на издају, хватање (хапшење) и страдање Господа Исуса Христа. Ове седмице се у нашим храмовима врше посебна богослужења, и пожељно је да верници у њима редовно учествују. У овој недељи су најважнији празници Велики четвртак и Велики петак. На Велики четвртак служи се литургија светог Василија Великог, и тога дана је Господ установио свету тајну причешћа, зато је добро да се тога дана причестимо. На тај дан увече, читају се дванаест јеванђеља о страдању Христовом, и док се читају јеванђеља народ у цркви клечи. На Велики петак, када се слави успомена на Христово распеће, у нашим храмовима, поподне износи се плаштаница (платно на коме је приказано полагање Христово у гроб), коју верници целивају све до Васкрса Плаштаница се поставља на посебно украшен сто (гроб Христов), испред олтара. У неким нашим крајевима, обичај је да се верници после целивања плаштанице, провлаче испод стола на који је положена плаштаница. По народном веровању приликом провлачења, треба се помолити Богу и помислити неку лепу жељу, и та жеља ће бити испуњена.

Ове недеље црква заповеда најстрожи пост без рибе и уља. На Велики петак пожељно је ништа не јести све до изношења Плаштанице.

Васкрс

Васкрс је највећи хришћански празник. Тога дана је Господ Исус Христос васкрсао из мртвих, победио смрт и свима људима од Адама и Еве до последњег човека на земљи даровао вечни живот. Због значаја овога празника, свака недеља у току године посвећена је Васкрсу и свака недеља је мали Васкрс. Васкрс спада у покретне празнике, и празнује се после јеврејске Пасхе, у прву недељу после пуног месеца који пада на сам дан пролећне равнодневнице, или непосредно после ње, никада пак не пре те равнодневнице. Најраније може да падне 4. априла, а најкасније 8. маја по новом календару.

За Васкрс су, такође, везани леви обичаји у нашем народу. У целом хришћанском свету, па и код нас Срба, за овај празник је везан обичај даривања јајима.

Јаје је символ обнављања природе и живота. И као што бадњак горећи на огњишту даје посебну чар божићној ноћи, тако исто васкршње црвено јаје значи радост и за оне који га дају и који га примају.

Фарбање васкршњих јаја

Један од најлепших и најрадоснијих српских обичаја, који се није искоренио, чак ни у градовима, јесте фарбање јаја за Васкрс. Вредна домаћица, по устаљеној традицији, васкршња јаја боји (фарба) на Велики петак, у дан када се, иначе, ништа друго не ради, већ су све наше мисли упућене на страшни догађај Христовог невиног страдања и понижења, од људи, на Голготи и Јерусалиму.

Како се фарбају јаја?

Домаћица се најпре прекрсти и помоли Богу, затим у суд са водом, у коме ће кувати и фарбати јаја, додаје мало освећене воде која је освећена у току васкршњег поста. На шпорету ври вода са бојом (варзилком), домаћица у њега спушта јаја, пазећи да равномерно буду обојена, а деца обигравају око матере, и броје свеже офарбана јаја, чији број расте свакога часа. Прво обојено јаје, оставља се на страну до идућег Васкрса и зове се "чуваркућа".

Пре фарбања јаја се могу "шарати". Наиме, са растопљеним воском и пером за писање, или нечим сличним, на јаје се наноси топлени восак. Најпре се перо загреје на пламену свеће, па се онако вруће умаче у восак, а потом се воском по јајету пише и црта. Пошто восак не прима боју, после, приликом фарбања, на јајету остају беле нацртане фигурице и слова. На јајету се обично пише Х. В. и В. В. (Христос Васкрсе и Ваистину Васкрсе), цртају крстићи, цветићи и друге лепе фигурице. У новије време, израђују се специјалне налепнице од папира или пластике и оне се могу лепити на јаја.

Симболика

Фарбање јаја врши се у спомен на догађај када је света Марија Магдалина Мирносица (то је она девојка, која је са Пресветом Богородицом, непрекидно била уз Христа у току његовог голготског страдања, и којој се Христос првој јавио по васкрсењу), путовала у Рим да проповеда Јеванђеље, и посетила цара Тиберија. Тада му је, у знак пажње, као новогодишњи поклон, предала црвено јаје, и поздравила га речима: "Христос Васкрсе". Црвена боја симболише Спаситељеву, невино проливену крв на Голготи, али је црвена боја истовремено и боја васкрсења. Јер васкрсења нема без страдања и смрти. То је, дакле, првенствено боја хришћана и цркве, без обзира што су неки појединци и покрети кроз историју покушавали да ову боју присвоје и компромитују.

Васкршње славље

Када сване дан Васкрсења Христова, са свих торњева православних храмова, дуго, звоне сва звона, и јављају долазак великог празника. Домаћин са својом чељади одлази у цркву на свету васкршњу службу. После службе, народ се међусобно поздравља речима: "Христос Васкрсе!" и "Ваистину Васкрсе!" Тај поздрав траје све до Спасовдана.

Кад се дође из цркве кући, сви се укућани међусобно поздрављају васкршњим поздравом и љубе. Домаћин онда пали свећу, узима кадионицу и тамјан, окади све укућане који стоје на молитви, предаје неком млађем кадионицу и овај кади целу кућу. Уколико се не уме да отпева васкршњи тропар, наглас се чита "Оче наш" и друге молитве које се знају напамет, или се читају из молитвеника. После заједничке молитве, поново, једни другима честитају Васкрс и седају за свечано постављену трпезу.

Туцање јајима

На столу стоји украшена чини-ја са офарбаним јајима. Домаћин први узима једно јаје, а за њим сви укућани. Тад настане веселје и такмичење чије је јаје најјаче. То представља велику радост за децу. Приликом туцања изговара се, такође, "Христос Васкрсе" и "Ваистину Васкрсе". На Васкрс се прво једе кувано васкршње јаје, а онда остало јело.

Тога дана, ако гост дође у кућу, прво се дарива фарбаним јајетом, па се онда послужује осталим понудама.

Побусани понедељак

Први понедељак после Васкрса зове се Побусани понедељак. Тога дана, по народном веровању и обичају, треба побусати гробове умрлих сродника бусењем са зеленом травом. У неким крајевима, овај дан се обележава као и задушнице. Наиме, излази се на гробља, пале се свеће, уређују гробови и свештеник врши парастосе и помене за покој душа покојника. Тај дан се износе фарбана васршња јаја на гроб, и деле се потом сиротињи. Дакле, Побусани понедељак је дан посвећен мртвима.